

РІК ІВАНА ЧЕНДЕЯ ТРИВАЄ
28—30 вересня 2022 р. в Ужгороді
відбулась Всеукраїнська
науково-практична конференція
«ІВАН ЧЕНДЕЙ:
ПАМ'ЯТЬ І ВІЧНІСТЬ»

Сидір КІРАЛЬ
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8811-6627>
доктор філологічних наук, професор,
завідувач відділу національної бібліографії,
Заслужений діяч науки і техніки України,
Національна бібліотека України ім. В. Вернадського
просп. Голосіївський, 3, 03039, Київ, Україна,
e-mail: lingvo_dek@ukr.net

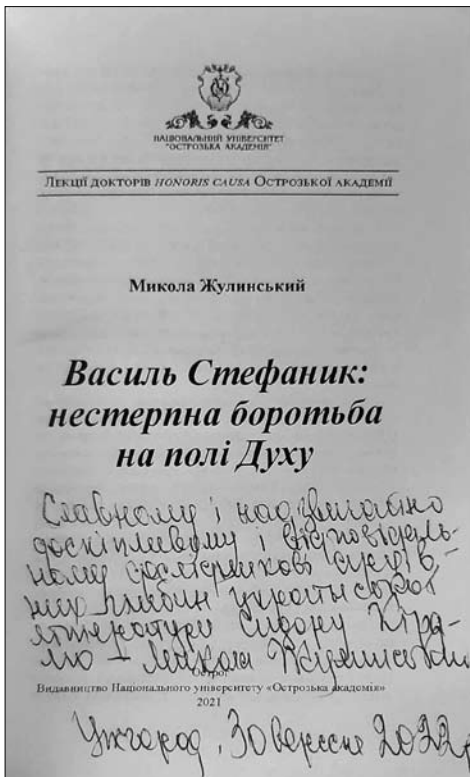
Осінній Ужгород знову зустрів гостей, учасників триденної Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Іван Чендей: пам'ять і вічність», організованої Закарпатським інститутом післядипломної педагогічної освіти, Закарпатською обласною універсальною науковою бібліотекою ім. Ф. Потушняка та іншими державними й навчальними закладами Ужгорода.

Першого дня учасники конференції відвідали могоу письменника, де відбувся поминальний молебень, відвідали також унікальний музей відомого закарпатського художника Ф. Манайла, друга І. Чендея. Увечері науковці прибули до гостинної садиби письменника на Високій, 15 (невдовзі носитиме ім'я автора сценарію до всесвітньовідомого фільму «Тіні забутих предків»), на якій нас привітно зустріла родина дочки Марії Чендей-Трещак.

Гостям тут завжди раді, отож до нас усміхалися рясно обліплені плодами чендейівські яблуні, груші, сливи, виноград та осінні квіти. Зраділа появі вченому люду навіть кішка Марцелла, яка одразу далася в руки на пестоці. А далі неймовірно цікаве спілку-

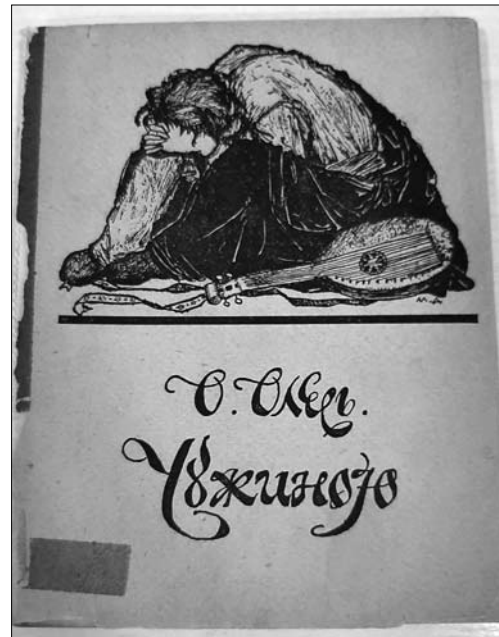
Іл. 1. Сидір Кіраль, д-р філол. наук, проф., зав. відділу національної бібліографії Національної б-ки України ім. В. Вернадського біля груші І. Чендея разом із академіком Миколою Жулинським

Іл. 2. Книга академіка Миколи Жулинського із дарчим написом

Іл. 3. Книжкова виставка на тему про мовне питання на Закарпатті з приватної колекції родини Ребриків

Іл. 4. Обкладинка поетичної збірки О. Олеся «Чужиною»

вання за щедрим столом, яке перепліталось зі спогадами тих, хто знав письменника особисто, велася мова про сумні реалії сьогодення, звучала віра у Перемогу України у цій дикій війні з москалями.

29 вересня нас зустрів Закарпатський інститут післядипломної педагогічної освіти, де й відбулося перше пленарне засідання конференції. Гостей привітав голова Закарпатської обласної ради В. Чубірко, директорка департаменту освіти і науки, молоді та спорту проф. М. Марусинець, Уповноважений із захисту державної мови Т. Кремінь, син відомого поета, уродженця Срібної землі Д. Кремія, іноземний член НАН України, проф. М. Мушинка (Словаччина).

Організатори конференції, зокрема Наталія Ребрик та Оксана Іваць (сердечна дяка їм за наукове свято, яке відбулося у час війни), які доклали неймовірних зусиль, аби на нашому зібранні панувала особлива аура. Це було справді свято Науки, Українського Слова і Любові в усіх її сенсах та вимірах. Давно вже не насолоджувався тим, що усі доповіді були вельми змістовними, цікавими, отож присутні в залі з пильною увагою слухали промовців. Однак, все ж, хочу відзначити виступи Світлани Богдан (Луцьк) «Побажально-прощальний дискурс епістолярного камертону Івана Чендея», Оксани Кузьми (Ужгород) «Під патронатом Івана Чендея: ідейно-естетичні виміри «Антології Всеукраїнсько-

го конкурсу малої прози імені Івана Чендея: 2018—2022», Оксани Гаврош (Ужгород) «Іван Чендей — адвокат пам'яті Адальберта Ерделі», Роксолани Жаркової (Львів) «Особливості конструювання жіночих образів у малій прозі Івана Чендея», Віктора Новограді-Лецо (Ужгород) «Літературний материк Івана Чендея (на основі фондів Закарпатської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Ф. Потапшика» (до речі, працівники цієї культурної та славної установи на чолі з Оленою Канюкою підготували унікальну книжкову виставку з нагоди свята), Евеліни Балли (Ужгород) «Проза Івана Чендея в перекладі угорською мовою», акад. Миколи Жулинського (Київ) «Іван Чендей: Дух і Слово», дочки відомого поета Наталії Скунець (Ужгород) «Петро Скунець та Іван Чендей: творчий тандем» та ін. Правда, згірчив урочисте засідання публіцистичний виступ одного професора-доповідача, який надто упереджено намагався «приписати» Івана Чендея до «заможної» еліти советських часів, і в добрих традиціях минулої епохи почасті «ярликував» особливості вдачі ювіляра. Як кажуть галичани, і на то нема ради!

Та попри це на конференції панувала справді творча й наукова атмосфера. Відбулася презентація «Щоденників» І. Чендея у трьох томах, які підготувала до друку дочка мистця пані Марія. Я мав нагоду презентувати перший том листування Чендея (з десяти запланованих) та монографію про його контакти з київськими критиками (на матеріалі листування). Виголосив також і доповідь (опрацьовано 18 томів кримінальної справи І. Дзюби та два томи персональної справи І. Чендея), присвячену маловідомій сторінці з історії передачі за кордон праці І. Дзюби «Інтернаціоналізм чи русифікація?», до якої, тобто передачі, безпосередньо був причетний І. Чендей. Отож відкриття та перепрочитання Івана Чендея, неймовірно талановитого письменника, триває...

Цінність таких зібрань також і в тому, що маєш можливість відчутти радість від зустрічей (особливо у ці трагічні дні), дискусій, а подеколи й отримати книги з дарчими написами, як от від акад. Миколи Жулинського (іл. 1, 2), письменника П. Ходанича.

Не менш цікавим та насиченим був і день третій та завершальний неймовірно змістовного наукового зібрання. 30 вересня на ранковому засіданні розгля-

ISSN 1028-5091. Народознавчі зошити. № 5 (167), 2022

Іл. 5—7. З творчої робітні конференції

далося мовне питання на Закарпатті в ХХ столітті, про яке змістовно оповіла доц. Наталя Ребрик, головний натхненник організації цього заходу. Усіх присутніх захопило її артистичне прочитання твору про мову маловідомого, на жаль, широкому загалові талановитого закарпатського поета-сатирика Марка Бараболі.

Ніхто не залишився байдужим до унікальної виставки рідкісних книжкових видань, пов'язаних із цією проблемою (іл. 3). У Всеукраїнський день бібліотек це було неймовірно доречно (тут варто згадати, що в доробку І. Чендея, який побожно ставився до Слова і Книжки, є повість «Життя Андрія Кукурічки» (перша назва «Ювілей»), осердям роз-

витку колізій якої постає бібліографічний покажчик), а тим більше, що більшість книг — це раритетні видання, які прикрашають рідкісні дарчі написи видатних закарпатців.

До речі, я з особливим трепетом уперше гортав сторінки унікальної збірки Олександра Олеся «Чужиною» (1919, іл. 4), увесь зміст якої — це болюча рана втраченої Батьківщини після краху УНР. Уміщені тут твори неймовірно актуальні, ніби написані нині... Слова поета — це наше сьогоднішнє звернення до Бога, невже й тепер він нас не почує?! Так, правду мовив поет-вигнанець, що «ЗА НАШУ ПРАВДУ ПЕКЛО ВСТАНЕ!!!»...

Цього ж дня учасники конференції стали свідками неймовірно цікавого заходу в ліцеї «Лідер»,

побувавши на відкритому занятті з циклу «Українська мова на Закарпатті в ХХ столітті». Перше засідання для учнів-старшокласників провела вчителька української мови і літератури Васирина Сугоняк, онука відомого мовознавця Кирила Галаса. Йшлося про сорокові роки та діяльність Івана Андрійовича Гарайди як вченого, виконавчого директора Підкарпатського общества наук, автора граматики. Присутні мали змогу оглянути рідкісні наукові й художні видання цього періоду з приватної колекції К. Галаса. На жаль, урок було перервано виттям сирени повітряної тривоги, отож вихованці ліцею змушені були перебувати у надійному бомбосховищі.

Щира подяка усім, хто в умовах війни спромігся на це наукове свято (іл. 5—7).